

POJAT

Mikko Niskanen

Suomi, 1962, 100 min, S

Mikko Niskanen ohjaama **Pojat** on yksi Suomen elokuvahistorian arvostetuimmista esikoiselokuvista, eikä se ole vanhentunut juuri lainkaan viidessä vuosikymmenessä. Elokuvallisesti raikas

ja sanomaltaan koskettava teos jää luultavasti suomalaisen elokuvan kaanoniin ikiajoiksi.

Pojat on sijoittuu sota-aikaan, mutta se on ensisijaisesti psykologinen ja sosiologinen tutkielmana sodan vaikutuksista lapsiin ja koko kansakuntaan. Vuonna 1955 valmistunut **Tuntematon sotilas** kuvasi sotaa lähinnä taisteluiden ja sotilaiden perspektiivistä, mutta Pojissa näkökulma oli toinen: sodan hengen saattoi aistia yhtä hyvin tai jopa paremmin tutkimalla kotirintaman tunnelmia ja asenteita. Nykykatsoja saattaa hämmentyä elokuvan nimihenkilöiden ja muidenkin hahmojen ihannoivasta suhtautumisesta sotaan ja sotilaisiin.

Elokuva perustuu **Paavo Rintalan** romaaniin, joka ilmestyi vuonna 1958. Omaelämäkerrallinen teos kuvasi poikajoukon suhtautumista Ouluun sijoitettuihin saksalaisjoukkoihin jatkosodan ja Lapin sodan vuosina. Rintala piti teostaan kuvauksena lapsuuden loppumisesta. Hän summasi kirjansa näin:

”Pojat on reissu lähihistoriaan – jatkuvasti ajankohtainen kuvaus lasten viattomuuden tahriintumisesta aikuisten järjestämässä kaoksessa.”

Sekä romaani että elokuva olivat aikaansa edellä. Kumpikin oli sekä tyyllisesti että aiheensa puolesta jonkinlainen irtiotto 1950-luvun viihteellisestä ja

turvallisuushakuisesta optimismista. Molemmat kuvasivat maailmaa lapsen tasolta.

Elokuvallisesti **Pojat** on eräänlainen välimuoto: se on kerronnaltaan raikkaampi ja realistisempi kuin edellisen vuosikymmenen tyyliään teatraaliset elokuvat, mutta Niskanen ei ole myöskään lähtenyt täysillä mukaan Ranskasta käynnistyneeseen uuteen aaltoon.

Niskanen muokkasi Rintalan romaania melko vapaasti. Monia kohtauksia on jätetty kokonaan pois, ja tapahtumien järjestystäkin on muutettu. Näin ohjaaja vältti paperinmakuisen romaanifilmatisoinnin syntymisen.

Seuraavissa kappaleissa paljastetaan tarinan loppuratkaisu, joten lukeminen kannattaa lopettaa tähän ja jatkaa vasta näytöksen jälkeen.

Elokuvan loppukohtaus on herättänyt paljon keskustelua ja kiitosta. Jake kuulee äitinsä lähteneen saksalaisen upseerin mukana pois Oulusta. Poika juokse ensin asemalle ja sitten vauhtiaan kiihdyttävän junan perään. Jake tarrautuu junan takasiltaan, mutta ote irtoaa ja poika jää makaamaan kiskoille. Ainoa repliikki on lohuton parkaisu ”Äiti!”.

Romaanissa Jaken kohtalo oli vieläkin kovempi: poika ampuu itsensä. Elokuvan lopussa katsoja voi halutessaan uskoa, että Jake saattaa vielä toipua menetyksestään. Kirjailija sen sijaan ei jätä edes pientä mahdollisuutta toivosta.

Jaken roolissa nähdään sittemmin suomalaisen taiteen ja viihteen legendaksi noussut **Vesa-Matti Loiri** esikoisroolissaan (alkuteksteissä muodossa Matti Loiri). Kohtausta varten 17-vuotiaalle näyttelijäanalulle rakennettiin pehmustetut suojahousut, jotta hän ei satuttaisi itseään raahautuessaan junan perässä.

Pahimmillaan paatoksellinen kohtaus voisi olla piinallista katsottavaa, mutta Niskanen ja Loiri onnistuvat pitämään sävyn juuri oikeana. Teennäinen pateettisuus loistaa poissaolollaan, ja kohtauksessa puskevat läpi aito tragedia ja epätoivo.

Antti Pentikäinen

POHDITTAVAKSI

- Listatkaa sotaelokuvia. Mikä on niiden suhde sotaan? Näkevätkö ne sodan pahana, hyvänä vai välttämättömyytenä? Kuinka ne suhtautuvat sankaruuteen? Ovatko nykyajan elokuvat sodanvastaisia, vai antavatko jotkut sodasta myönteisen kuvan? Tehtävässä voi pohtia esimerkiksi seuraavia suomalaisia elokuvia: **Tuntematon sotilas** (1955, 1985 ja 2017), **Talvisota** (1989), **Rukajärventie** (1999), **Äideistä parhain** (2005), **Lupaus** (2005), **Hiljaisuus** (2011), **Taistelu Näsilinnasta 1918** (2012) ja **Suomen hauskin mies** (2018), sekä ulkomaisia: **Hiroshima rakastettuni** (1959), **Ei paluuta** (1962), **Tri Outolempi** (1964), **Platoon – Nuoret sotilaat** (1985).
- Sodan aikana valmistuneet sotaelokuvat on usein säilyttänyt hyvin propagandistisia. Sodan jälkeen elokuvantekijät taas pohtivat sodan oikeutusta ja sen aikana tapahtuneita vääryyksiä. Miten tämä näkyy eri sotaelokuvissa?
- Pojissa melkein koko Oulun kaupunki tuntuu olevan innossaan sodasta ja saksalaisista alppijääkäreistä. Keskustelkaa, miksi suomalaiset tuntuivat ihannoivan sotaa.
- Rintalan kirjassa ja Niskasen elokuvassa maailmaa on katsottu lasten näkökulmasta. Valitkaa jokin tuttu elokuva, joka on kerrottu aikuisten perspektiivistä. Miettikää sitten, kuinka lapsi kokisi saman tarinan. Mitä muutoksia elokuvan tarinaan ja henkilögalleriaan pitäisi tehdä? Muuttuisiko samalla elokuvan teema tai sanoma? Miten?
- Tämä tehtävä vaatii melko paljon aikaa ja sopii erityisesti parityöskentelyyn: Keksikää lyhyt tarina ja kirjoittakaa siitä kaksi versiota, toinen lapsen ja toinen aikuisen näkökulmasta. Tarinoista voi muokata myös elokuvakäsikirjoitukset.
- Romaanien muokkaaminen elokuviksi on yleistä kaikkialla maailmassa. Suositulla kirjalla tai kirjasarjalla on valmis ihailijakunta, josta tuottajat toivovat yleisöä myös elokuvalle. Listatkaa elokuvia, jotka perustuvat kirjallisuuteen. Ovatko ne onnistuneita – miksi tai miksi ei? Millaisia muutoksia elokuvaan on jouduttu tekemään?